(ved No 16 i Indberetningen.)

1

For at besee og saavidt mueligt
at blive bekjendte med dette vidun-
"derlige Kjæmpeværk, om hvis Beskaffenheder
vi af offentlige Tidender havde er-
"holdt foreløbig Underretning, indfandt
vi os i Slutningen af Junii Maa-
"ned d: A: i Ørstens Sogn, ved Ør-
"steneidet i Voldens Præstegjeld paa
Söndmör. — Da den tilfældigvis
i forrige Aar opdagede Aabning til
Löngangen var funden i en Ager paa det
Aamund Hovden tilhørende Jorde
i Gaarden indre Hovden, henvendte
vi os til ham, og fik af ham den
Underretning, at han, til Forebyg-
"gelse af at Löngangen skulde fyl-
"des med Stene og Jord, som Børn
og Andre kastede ned deri, havde
tillukket Aabningen med Heller og
ført et Lag Jord derovenover, hvori
Korn var saaet, ligesom i det öv-
"rige af Ageren. — Han var vil-
"lig til, mod en bestemt Betaling, paa samme Sted
at aabne Löngangen for os, og at
skaffe os de fornødne Redskaber til
at komme ned deri for nøiere at un-
"dersøge den, hvilket han og saa
gjorde. — Ved Hielp af en igjen-
"nem Aabningen nedbragt Stige, for-
"synede med tændt Lys i en Lygte, og
ledsagede af Ejeren, gik vi, den ene
efter den anden, ned i Löngangen
efterat Hullet ~~[illegible]~~ i nogen Tid
havde staaet aabent, for at skaffe
frisk Luft nedenunder. — Aabnin-
"gen, hvorigjennem Nedstigningen
skede, var omtrent 3/4 Alen bred
og 1½ Alen lang. — Da vi vare
komne ned paa Bunden, ~~befandt~~
~~[illegible]~~ som under Aabningen var
forhøjet af det derigjennem nedkomne
Gruus og Smaastene, befandt vi os

U. B. BERGEN
Ms. 193 i

i en smal, i lige Linie løbende Gang, igjennem hvilken vi gik videre frem mod Øst. — Efter at have gjort nogle faa Skridt stødte vi paa en i Gangen nedfalden Dækhelle, under hvilken vi maatte krybe paa Knæerne for at komme længere ind. — Derfra gik vi omtrent 8 a 10 Alen ~~la~~ videre ind i Gangen, hvor vi mødtes af en [illegible] nedfalden Dynge af Stene og Jord, over hvilken vi vel, efter Førerens Skjønne, kunde have trængt os frem, men som vi ikke gjorde, da Aabningen var meget snæver, Luften indenfor kjendelig besværlig at indaande, og det syntes betænkeligt, uden i Forvejen anbragte Forbyggelsesmidler, at trænge ind i den allerede beskadigede Gang, som ved Indtrængningen muligen kunde bringes til at styrte nærmere sammen. — † Da vi desuden ved Hjelp af Lyset kunde see, at Gangen indenfor Volden var af samme Beskaffenhed som udenfor, fra det hvor vi vare, ~~Vi~~ vi lode os ~~aldeles~~ nøje med at være komne saa langt ind, og tage blot det Stykke, hvorigjennem vi havde passeret, i nøjere Betragtning.

Vi fandt Længangen at være omtrent 3½ a 4 Alen høj, nedentil henimod 2 Al. oventil henimod 9 Tommer bred fra Væg til Væg. Sidevæggene vare opførte af ~~Ste~~ temmelig store, paa Siderne lagte, ikke paa Kant staaende Stene, hvis Ender havde saa [illegible], og vare saa net lagte, at Væggene i det hele tagne vare jævne og ~~flette~~. Hvor der imellem Stenene havde været Aabninger, saaes disse at være udfyldte med Stenkuler. — Over Længangen ~~laae~~ laae paa nogle Steder Dækheller, ~~[illegible]~~ som ~~laae~~ rakte ~~[illegible]~~ fra Væg til Væg, paa andre ~~[illegible]~~ store, kiledannede Stene, ~~[illegible]~~ indkilede imellem Væggenes øverste Sider. Sidevæggene bestode for det meste af Graasteene, Dækhellerne og de bemeldte kiledannede Stene af en grovkornet hvid Marmor, samtlige uden Spor af Tilhugning. — Forresten vare Væggene fugtige og [illegible], saa at man med Fingrene kunde afskrabe af dem en bløed, røedagtig, fiin Masse, lignende en Deig. Efterat vi havde beseet det udvendige af Løngangen, forsaavidt vi havde befaret den, stege vi op derfra, og ~~[illegible]~~ toge de Spoer af samme, som viste sig ovenpaa Jorden, i nærmere Ojesyn. — Vi fandt, at man ved større og mindre Fordybninger i Jorden, kunde spore Løngangen paa den hele lange Linie, hvorunder den gaaer, lige fra Fjøren ved Søen i Ørstenvaagen, i Nordsiden af et samme steds værende Nøst, op efter en temmelig brat Bakke, til og forbi Gaardens Huse, ud igjennem den flade Udmarks Slage hen til et lidet Vand, kaldet Jostøl- eller Jøtul-Vandet, hvor Sporene tabe sig i selve Vandet. — ~~Ved Nøstet, at nede ved Ørstensfjorden~~ Den hele Strækning fra Ørstensfjorden til Jostølsvandet kan antages at være omtrent 1500 Alen. —

Ved Nøstet nede mod Ørstensfjorden kunde man see ned i Løngangen, som forøvrigt fandtes at være saa dyb, at en Aare, der blev stikket ned i den, kun rak 1½ Alen op over Jorden, da dens nederste Ende naaede Bunden. — Og paa et Par andre Steder høiere op i Bakken kunde man kige ned i Løngangen; og, ved at ~~[illegible]~~ nærme sig Aabningerne kunde man forvisse sig om, at der i Løngangen var stærkt Lufttræk, da Luften pustede stærkt ud deraf. —

Omtrent 30 a 40 Alen fra Jostølvandet viste man ~~os~~ i den Retning, hvor Løngangen ~~[illegible]~~ at gaae, en Kilde, hvis Vand aldrig fryser til om Vinteren, hvor koldt det ~~end~~ er. — Ved denne Kilde kunde man stikke en lang Stok dybt ned, og, ved at bøie Stokkens øvre Deel udad til Siderne, forvisse sig om, at der nedenunder var en ikke ubetydelig Aabning. — Til den ene

Side af den Linie, hvori Løngangen skulde være anlagt, noget længere hen imod Vandet, var en temmelig stor Vold eller Skandse, af Steen, og udenfor samme en regulair, grøn Flade. — Det Hele maaskee en stor Fortids Huus levnt, „Fordybningerne paa den hele Strækning, hvorunder Løngangen, fra Gaar„dens Huse og henimod Fätolvandet skulde løbe, viste man os Spor af Gravninger, indtil 2½ Alen dybe, som i indeværende Aar vare foretagne af endeel unge Karle; der vare komne sammen for at undersøge, om Løngangen gik sammesteds, og hvorledes den der var beskaffen. Men paa ingen af de Steder, hvor Gravningerne vare skeete, havde man seet Spor af Løngangen.

Ifølge de her meddeelte Oplysninger kunne vi altsaa i det væsentlige stadfæste Rigtigheden af den Beret„ning, som ~~[illegible]~~ om denne mær„kelige Løngang findes given i [illegible]bu„det, 2den Aargang, № 48, den 25. Novbr. 1846, og som Direktionen har ladet indføre i en Note i Urdas 3die Bind, S. 18 og 19 — en Beretning, for hvilken Enhver, der interesserer sig for Norges Oldsager og Historie, maae være Bladets Ud„giver, Hr. Aarflot, meget forbunden.

Efterat vi havde befaret en Deel af Løn„gangens Indre, og forfulgt dens ydre Spor, saavidt Anledning dertil gaves og vor indskrænkede Tid tillod det, og efterat vi havde formaaet Gaard„mand Andre Tveden til at love, at han strax skulde tilstoppe den for os aabnede Nedgang til Lønvejen, og ingensinde tillade at samme blev staaende aaben, saa at Gruus og Stene kunde nedkastes deri og Gan„gen opfyldes eller tilstoppes, forlode vi dette høist mærkelige Sted.

(Herefter indføres det i Optegnelserne paa S. 11 og 12 Anførte, og derefter følgende:)

Ved Siden af den foranstaaende Hypothese om dette Kjæmpeværks Bestemmelse [illegible] af den foranstaaende

Oldtiden, kunne vi ikke undlade at fremsætte en anden, at det muligen har været en Aqvaduct, for at lede Vand fra Jöstölvandet ned over Gaarden Hovden, og saaledes at forsyne Beboerne med Vand, ikke blot til deres egen og deres Gaards Besætningers Fornödenhed, men ogsaa til Vanding af Gaardens Jorder, og muligen til at drive en Qværn med nede ved det nu værende Nöst. — Uden at ville udgive dette for vor bestemte Mening, men blot anförende det som en ikke aldeles ugrundet Hypothes, maae vi, til Understöttelse af denne bemærke:

1. at man kan fölge Sporerne af Steensætningen eller Löngangen lige ud i Jöstölvandet.
2. at Tilværelsen af en Kilde i Löngangen, ikke langt fra Vandet, gjör det rimeligt, at en Vandledning har været sammesteds.
3. at den Omstændighed, at man paa flere Steder har gravet indtil henimod 3 Alen dybt i den Retning, hvor Steensætningen skal ligge, uden at have naaet ned til det överste af denne, synes at være, at Steensætningen, hvis den findes sammesteds, ligger dybt der, medens den længere ned kun ligger omtrent 1 Alen under Jordens Overflade, hvilket maae være saaledes foranstaltet for at skaffe Vandet Fald, og for at Vandledningen sammesteds skulde blive forsynet med Vand, endog naar Vandstanden i Jöstölvandet var lav. —
4. at der ikke over Gaardens Marker, saavidt vi bemærkede, löber nogen Bæk eller Elv, fra hvilken Gaarden forsynes med Vand.
5. at en saadan Bestemmelse af

U. B. BERGEN
Ms. 193

6.)

... den Linie, hvori Løngangen ... hen

Steensætningen gaaer, gjør det let forklarligt hvorfor man har ladet den til Slutning gaae ned over en temmelig brat Bakke, hvor dens Hensigtsmæssighed som Vej under Jorden synes tvivlsom, medens den var fuldkommen svarende til den Hensigt, at lede Vand ned til en Grøft. —

Vi maae derhos tilføje, at, saafremt en lignende Steensætning under Jorden fra den modsatte Side af Jøstølvandet gaaer ned til Ekrem i Voldens Sogn,† det da er rimeligt, at denne ogsaa har været en Aqvaduct, til hiin og maaskee flere der liggende Gaardes Forsyning med Vand, maaskee ogsaa til et Qvernebrug i Drift sammesteds. At saa betydelige Aqvaducter under Jorden i Oldtiden have været anlagte andensteds i Norge, er os rigtig nok ikke bekjendt, men at denne ~~[illegible]~~ dog kan have været til, er desuagtet ikke umueligt eller urimeligt. Det være nu som det vil, hvadenten denne Steensætning har været en Løngang eller en Vandledning,⁹ et saadant Kjæmpeværk synes den at have været, et Værk, som gjør den Tid, hvori det er udført Ære, og som vidner om, at Egnen da har været beboet af Mænd, som have udviklet stor Kraft, og som maae have havt betydelig Magt og overordentlige Midler til deres Raadighed.

† hvilket vi ikke have undersøgt,

9 Imod Rigtigheden af denne Hypothese kan med Grund indvendes, at Gangen nu er tør, og at Vand aldeles ikke flyder derigjennem, men dertil kan svares, at Gangen sandsynligviis paa flere Steder er styrtet sammen, og at den derved er bleven smalere og fyldt med Jord, at Vandet ikke længere kan trænge sig igjennem der hvor det tilforn flød. —

Af den hvide Marmor, hvoraf Dækstenene over Løngangen bestaaer, fremlægge vi her en Prøve. — Man sagde os, hvad der ogsaa findes anmerket i Beretningen i 1ste Deel, at denne Steenart ikke forekommer nogetsteds i Nærheden. — Vi have derimod hørt, at en lignende Steenart findes paa østre Side af Geirshoden paa Gaarden Sorøe eller Sørke (: cfr. Ströms Beskr: 2 D. S. 160.) og paa Gaarden Larsnæs, som ligge fra 1 til [illegible] ~~[illegible]~~ herfra; ere Dækstenene hentede derfra, viser dette hvilken Bekostning man har anvendt paa Anlægget. —

om dette ...

til nr. 16.
Löngangen

Ved Siden af den foranstaaende Hypothes om dette Bygningsværks Bestemmelse i Oldtiden, kunne vi ikke undlade at berøre Muligheden af, at Løngangen har været en Aqvæduct til at lede Vand fra Jortelvandet ned til Gaarden Hoveden og videre ned til Østensvigen. — Men ligesom Indretningen er for storartet og maae antages at have været altfor kostbar til at have havt en ~~saa~~ Bestemmelse, der maae ansees for at være saa underordnet og ubetydelig + er den overalt i et Land, ~~Naturen har gjort~~ hvor Adgang til Forsyning med godt Vand ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ saare let og almindelig, saaledes maae vi ogsaa bemærke, at, da Jortelvandet ligger flere alen lavere end Løngangen der, hvor den gaaer forbi Gaardens Huse, er det ikke engang muligt at den kan have hørt til Aqvaduct fra Vandet, med mindre man antager, at Vandet, ved en Naturrevolution, ~~[illegible]~~ ~~end det~~ har faaet en lavere Stand, end det havde paa den Tid ~~Løn~~ Gangen som Aqvaduct indrettedes, hvilket vel ~~[illegible]~~ ikke er umuligt men dog i alt Fald ubeviisligt. — Den norske Historie frembyder heller ikke noget os bekjendt Exempel paa kostbare Aqvaducters Anlæg eller Indretning i Oldtiden, hvorimod der ikke mangler Beretninger om Tilværelse af Jordhuse (: jordhuler :) kanske man i Nærheden af vore Boliger har havt ~~[illegible]~~ som Tilflugtssteder for Beboerne og Skjul for deres kostbareste Ejendomme. — Den først nævnte Hypothes om Løngangens egentlige Bestemmelse bliver vel derfor den antageligste. —

U. B. BERGEN
Ms. 193 i